

СУДОВО-ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА РОЗРАХУНКІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПОДАТКОМ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

Кривцова Т. О.

Збільшення кількості порушень податкового законодавства щодо сплати та нарахування податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) в Україні, а також ускладнення форм та засобів скоєння таких порушень обумовлюють необхідність детального вивчення й удосконалення теоретико-методичних засад судово-економічної експертизи (далі – СЕЕ). До того ж відсутність методики СЕЕ розрахунків, пов'язаних із ПДФО, серед атестованих і рекомендованих до застосування в Реєстрі методик проведення судових експертиз обумовлює актуальність і своєчасність теми дослідження.

Метою даної статті є обґрунтування теоретико-методичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо СЕЕ у справах, пов'язаних із ПДФО.

У статті використано такі методи дослідження: індукції та дедукції, аналізу та синтезу, абстрактно-логічні, причинно-наслідкового зв'язку.

Результатами дослідження є: уточнення визначення поняття "методика СЕЕ"; обґрунтування об'єктів СЕЕ розрахунків, пов'язаних із ПДФО; окреслення особливостей методики СЕЕ розрахунків, пов'язаних із ПДФО; розроблення загального алгоритму СЕЕ розрахунків, пов'язаних із ПДФО; наведення алгоритмів таких прийомів документального контролю у ході СЕЕ: формальної, арифметичної та взаємної перевірок документів, що стосуються розрахунків, пов'язаних із ПДФО.

Отримані результати дослідження мають сприяти подальшому розвитку та вдосконаленню теоретико-методичних засад СЕЕ, скороченню витрат часу на її проведення, повному та всебічному дослідженню фактичних обставин справи, а також мають на меті створити можливості для підвищення достовірності висновків судових експертів. Подальші дослідження є сенс зосередити на розгляді таких теоретико-методичних аспектів, як: використання інших методів документального контролю в процесі виконання СЕЕ розрахунків, пов'язаних із ПДФО, використання розрахунково-аналітичних методів та встановлення порядку їх застосування у справах, пов'язаних із підтвердженням правильності нарахування (сплати) ПДФО, підтвердження суми нарахованого доходу (об'єкта оподаткування ПДФО) не тільки найманих працівників (щодо доходу, отриманого (нарахованого) у вигляді заробітної плати), але й інших категорій платників податку.

Ключові слова: судово-економічна експертиза, методика судово-економічної експертизи, розрахунки, пов'язані з податком на доходи фізичних осіб, методи документального контролю.

СУДЕБНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭКСПЕРТИЗА РАСЧЕТОВ, КАСАЮЩИХСЯ НАЛОГА НА ДОХОДЫ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Кривцова Т. А.

Увеличение количества нарушений налогового законодательства в части уплаты и начисления налога на доходы физических лиц (далее – НДФЛ) в Украине, а также усложнение форм и методов совершения таких нарушений обуславливают необходимость детального изучения и совершенствования теоретико-методических основ судебно-экономической экспертизы (далее – СЭЭ). К тому же отсутствие методики СЭЭ расчетов, касающихся НДФЛ, среди аттестованных и рекомендованных в Реестре методик проведения судебных экспертиз обуславливает актуальность и своевременность темы исследования.

Целью данной статьи является обоснование теоретико-методических положений и разработка практических рекомендаций относительно СЭЭ расчетов, касающихся НДФЛ.

В статье использованы следующие методы исследования: индукции и дедукции, анализа и синтеза, абстрактно-логические, причинно-следственной связи.

Результатами исследования являются: уточнение определения понятия "методика СЭЭ"; обоснование объектов СЭЭ расчетов, касающихся НДФЛ; определение особенностей методики СЭЭ расчетов, касающихся НДФЛ; разработка общего алгоритма СЭЭ расчетов, касающихся НДФЛ; разработка алгоритмов следующих приемов документального контроля в ходе выполнения СЭЭ: формальной, арифметической и взаимной проверок документов, связанных с расчетами, касающимися НДФЛ.

Полученные результаты исследования должны содействовать дальнейшему развитию и совершенствованию теоретико-методических основ СЭЭ, сокращению затрат времени на ее проведение, полному и всестороннему исследованию фактических обстоятельств дел, а также преследуют цель создания

возможностей для повышения достоверности заключений судебных экспертов. Последующие исследования имеет смысл сосредоточить на рассмотрении таких теоретико-методических аспектов, как: использование других методов документального контроля при выполнении СЭЭ расчетов, касающихся НДФЛ, использование расчетно-аналитических методов и установление порядка их применения в отношении дел, связанных с подтверждением правильности начисления (уплаты) НДФЛ, подтверждением суммы начисленного дохода (объекта налогообложения НДФЛ) не только наемных работников (относительно дохода, полученного (начисленного) в виде заработной платы), но и других категорий плательщиков налога.

Ключевые слова: судебно-экономическая экспертиза, методика судебно-экономической экспертизы, расчеты, касающиеся налога на доходы физических лиц, методы документального контроля.

JUDICIAL AND ECONOMIC EXPERTISE OF CALCULATIONS CONNECTED WITH THE PERSONAL INCOME TAX: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS

T. Krivtsova

The increased number of tax violations, in particular, those related to payment and calculation of the personal income tax in Ukraine (hereinafter referred to as the PIT), as well as complication of the forms and ways of commitment of such violations justify the necessity of the detailed study and improvement of the theoretical and methodological bases of the judicial and economic expertise (hereinafter referred to as the JEE). Besides, lack of the JEE methods of calculation connected with the PIT among the methods of JEE which were attested and recommended for further use in the JEE Register justifies topicality and timeliness of this analysis.

The purpose of this article is justification of the JEE theoretical and methodological aspects of calculation connected with the PIT.

The following research methods have been used in the article: the induction and deduction methods, the analysis and synthesis methods, the abstract and logical methods as well as the cause-and-effect connection method.

The findings of the research include clarification of the definition of the term "JEE methods"; justification of JEE subjects of calculation connected with the PIT; determination of the particularities of the JEE method of calculation connected with the PIT; development of a JEE general algorithm of calculation connected with the PIT. They also include algorithms of the followings techniques of documentary control in the course of the JEE: formal, arithmetic and counter technique for examination of documents related to calculation connected with the PIT.

The research findings shall assist in the further development and improvement of the JEE theoretical and methodological bases, reduction of time necessary for doing it, complete and comprehensive research on the actual circumstances of cases. They aim at creating a possibility to increase of authenticity of judicial experts' conclusions. It is worth to focus the subsequent developments on the consideration of theoretical and methodological aspects such as: the use of other methods of documentary control in the course of JEE calculation connected with the PIT, the use of calculation and analytical methods and forming a procedure for implementation of these methods in the cases related to the confirmation of correctness of the PIT accrual (payment), confirmation of the amount of the accrued profits (PIT taxable amount) not only for employees (in relation to the income earned (accrued) as a salary), but also for other categories of taxpayers.

Keywords: judicial and economic expertise, method of judicial and economic expertise, calculations connected with the personal income tax, techniques of documentary control.

Сучасний стан економіки України, що характеризується кризовими явищами на фоні процесів глобалізації, значно ускладнює умови функціонування суб'єктів господарювання. Це має вияв у збільшенні економічних правопорушень, а також в ускладненні їх форм і засобів скоєння. Значна частина економічних правопорушень пов'язана саме з порушеннями податкового законодавства. Провідне місце в податковій системі держави належить податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО). Цей податок посідає першу позицію за значущістю в доходах місцевого бюджету та другу позицію (після податку на додану вартість) – у структурі податкових надходжень дохідної частини Зведеного бюджету України, а саме: у 2009 році, – 23,45 %, у 2010 році, – 21,6 %, у 2011 р. – 19,29 %, у 2012 р. – 20,4 %, у 2013 р. – 21,83 % [1]. У зв'язку з цим і кількість порушень, які мають відношення до розрахунків, пов'язаних із ПДФО, є значною. З метою притягнення до відповідальності винних осіб відповідно до чинного законодавства країни правоохоронні та судові органи мають кваліфікувати такі правопорушення як злочини. Установлення певних кваліфікаційних ознак економічних злочинів неможливе без застосування спеціальних знань із питань бухгалтерського обліку, фінансового контролю та економічного аналізу. Для забезпечення правосуддя спеціальними знаннями з різних галузей, у тому числі й галузі економічної науки, створено такий інститут, як "судова експертиза",

що включає певний перелік суб'єктів, установлених Законом України "Про судову експертизу" [2].

У зв'язку з тим, що в Україні відсутні єдині теоретико-методичні засади виконання судово-економічної експертизи (далі – СЕЕ) розрахунків, пов'язаних із ПДФО, необхідним є розроблення науково обґрунтованих теоретичних положень і практичних рекомендацій із досліджуваного питання.

Дослідженням теоретико-методичних засад СЕЕ присвятили свої праці такі автори, як Белкін Р. С., Білуха М. Т., Бутинець Ф. Ф., Волкова І. А., Камлик М. І., Капусник К. В., Мумінова-Савіна Г. Г., Понікаров В. Д., Пошюнас П. К., Хомутенко О. В., Чаадаєв С. Г. [3 – 13]. Однак дослідження щодо теоретико-методичних засад СЕЕ у справах із ПДФО відсутні. Усе це визначає та обґрунтовує актуальність теми дослідження.

Метою даної статті є обґрунтування теоретико-методичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо СЕЕ у справах, пов'язаних із ПДФО. Відповідно до зазначеної мети було поставлено такі завдання: уточнити визначення поняття "методика судово-економічної експертизи"; обґрунтувати об'єкти СЕЕ розрахунків, пов'язаних із ПДФО; окреслити особливості методики судово-економічної експертизи розрахунків, пов'язаних із ПДФО; розробити загальний алгоритм СЕЕ розрахунків, пов'язаних із ПДФО; розробити алгоритми таких прийомів документального контролю в ході СЕЕ (формальної,

арифметичної та взаємної перевірок документів, пов'язаних із розрахунками, пов'язаними із ПДФО).

Реалізація будь-якого дослідження відбувається шляхом використання певної методики – сукупності методів, прийомів та способів пізнання, що застосовуються в конкретній послідовності. Судово-економічна експертиза, яка виступає як дослідження, теж має свою загальну методику. Однак, якщо розглядати судово-економічну експертизу за досліджуванним напрямом, а саме – за розрахунками, пов'язаними із ПДФО, то слід зазначити, що вона буде мати свою специфіку.

Слід зауважити, що останнім часом в Україні для уніфікації порядку проведення будь-якого судово-експертного дослідження (у тому числі й економічного дослідження) Міністерством юстиції відкритий доступ до Реєстру методик проведення судових експертиз [14]. Цей реєстр є офіційною електронною базою даних щодо атестованих в експертній практиці методик проведення судових експертиз у цілому та судово-економічних експертиз зокрема.

Аналіз наведених у Реєстрі методик економічних експертиз засвідчив, що серед атестованих і рекомендованих до застосування в практиці експертів-економістів методик відсутня методика СЕЕ розрахунків, пов'язаних із ПДФО. Ця обставина є ще одним аргументом, який підтверджує необхідність та своєчасність розгляду досліджуваного питання.

Так, перш ніж перейти до розгляду методичних аспектів проведення СЕЕ розрахунків, пов'язаних із ПДФО, необхідно визначитися із тим, чим є методика СЕЕ в теоретичному сенсі.

Аналіз літературних джерел щодо визначення поняття "методика судово-економічної експертизи" свідчить про різноманітні підходи, але найбільш доцільним та ефективним пропонується вважати підхід Федчишиної В. В. [15]. Беручи за основу підхід останньої, пропонується під методикою судово-економічної експертизи розуміти сукупність методів та способів, які застосовуються судовим експертом-економістом із метою дослідження об'єкта експертизи та вирішення експертного завдання.

Заслуговує на увагу і класифікація методів СЕЕ Федчишиної В. В., яка в даному дослідженні береться за основу.

Так, слід зауважити, що методика проведення судово-економічної експертизи базується на використанні філософських, загальнонаукових та специфічних методів, які зображено на рис. 1.

Рис. 1. Класифікація методів судово-економічної експертизи [15]
[Classification of methods of the judicial and economic examination] [15]

Філософські методи мають універсальний, загальний характер, вони виступають "фундаментом" наукового пізнання.

До зазначеної групи, крім діалектичного методу, відносять метафізичний, інтуїтивний, герменевтичний тощо.

Загальнонаукові методи є проміжною ланкою між філософськими та фундаментальними теоретико-методичними положеннями різних наук. Назва зазначених методів говорить сама за себе – вони використовуються в дослідженнях будь-якої сфери. Загальнонаукові методи частіше за все використовують для дізнання і виявлення ознак скоєння корисливих правопорушень у практиці органів внутрішніх справ.

Щодо специфічних методів (або "спеціальних", як визначають їх деякі науковці), то їх доцільно розподіляти на дві групи: розрахунково-аналітичні (методи економічного аналізу, статистики, метод моделювання бухгалтерських документів, метод зіставлення та ін., що дають можливість виконувати різноманітні розрахунки); документальні (до яких належать прийоми документального контролю, що застосовують під час роботи й аналізу документів) [15].

Слід зазначити, що найбільш поширеними серед специфічних методів судово-економічної експертизи є методи документального контролю, а саме: формальна, арифметична, хронологічна, взаємна, нормативно-правова та інші перевірки документів. Це пов'язано з тим, що судово-економічна експертиза виступає як дослідження, у якому базою виявлення фактичних обставин справи є документи, що надаються суб'єктом призначення експертизи.

Вивчаючи судову практику розгляду справ, що стосуються розрахунків, пов'язаних із ПДФО, слід зазначити, що більшість справ стосується питань оподаткування доходів, які нараховуються (виплачуються) у зв'язку із відносинами трудового наймання.

До того ж усі питання, які виносяться на розгляд експерта-економіста за наведеними вище справами, можна умовно розподілити на дві групи:

- 1) питання, пов'язані з підтвердженням суми нарахованого доходу фізичної особи, із якої стягується ПДФО;
- 2) питання, пов'язані з підтвердженням правильності нарахування (сплати) ПДФО.

Виходячи з цього в межах даного дослідження розглядатимуться питання, що віднесено до другої групи, тобто питання, пов'язані з підтвердженням судовими експертами правильності нарахування (сплати) ПДФО. При цьому як база оподаткування розглядатиметься заробітна плата найманого працівника. Оскільки саме ця категорія платників ПДФО в Україні сьогодні є основною [1] і саме за цією категорією платників ПДФО налічується найбільша кількість судово-економічних експертиз.

У зв'язку з тим, що переважно робота експерта спрямована на вивчення документів як об'єктів СЕЕ, то вони є доказами встановлення фактичних обставин справи. Таким чином, дослідження документів становить основу методики в досліджуваній сфері та визначає специфіку останньої [16].

Так, основними документами, які правоохоронні та судові органи мають надавати на дослідження судовому експертові-економісту (тобто об'єктами судово-економічної експертизи) у справах, пов'язаних із розрахунками ПДФО з найманих працівників, є такі: податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку; розрахунково-платіжна відомість працівника; розрахунково-платіжна відомість (зведена), випiski банку. Крім того, додатково можуть бути досліджені реєстри обліку, видаткові касові ордери, записи в касових книгах, акти перевірок, висновки експертів з інших галузей тощо [17; 18].

Загальний алгоритм судово-економічної експертизи розрахунків, пов'язаних із ПДФО, наведений на рис. 2.

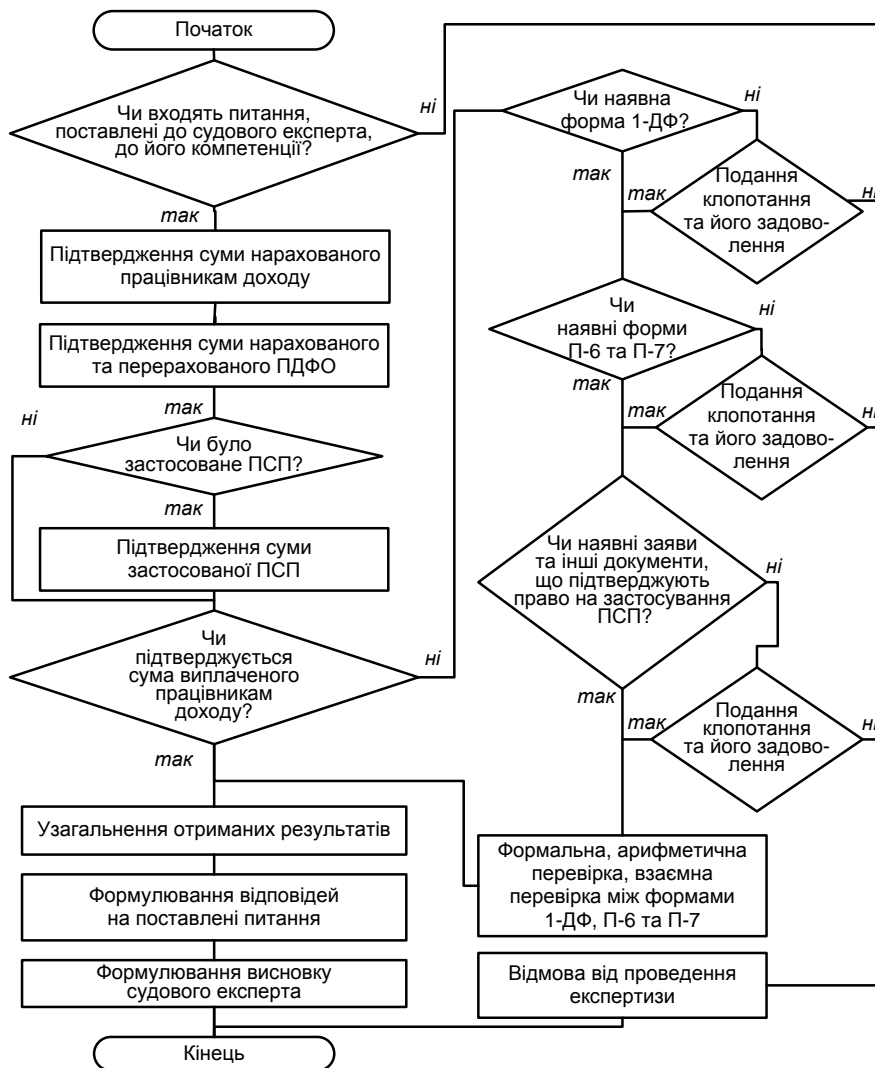

Рис. 2. Загальний алгоритм судово-економічної експертизи розрахунків, пов'язаних із ПДФО (розроблено автором) [General algorithm of the judicial and economic examination of calculations connected with the PIT] (developed by the author)

Умовні позначення: 1-ДФ – податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку; П-6 – розрахунково-платіжна відомість працівника; П-7 – розрахунково-платіжна відомість (зведена); ПСП – податкова соціальна пільга.

Судово-економічна експертиза справ, що стосуються розрахунків, пов'язаних із ПДФО, починається з перевірки того, чи належать до компетенції експерта-економіста ті питання, що поставлені до нього правоохоронними та судовими органами. Ураховуючи той факт, що в даному дослідженні розглядатимуться питання, пов'язані з підтвердженням правильності нарахування (сплати) ПДФО щодо доходів найманих працівників, наступним етапом у роботі експерта-економіста є визначення факту застосування податкової соціальної пільги (далі – ПСП). Після цього з боку судового експерта пропонується підтвердити суми виплаченого найманим працівникам доходу шляхом перевірки наявності форм: 1-ДФ, П-6, П-7. У разі якщо перелічені форми не надані експерту для розгляду, складається клопотання та передається до суб'єкта призначення СЕЕ. Якщо клопотання не задоволене, експерт має право відмовитись від проведення експертизи, спираючись на недостатність документів для встановлення фактичних обставин справи.

Якщо клопотання задоволене або всі необхідні форми документів містяться в матеріалах справи, судовий експерт перевіряє правильність оформлення та заповнення наданих документів, арифметичну точність даних у цих документах та узгодженість останніх, використовуючи методи документального контролю.

Найбільш поширеними методами документального контролю є формальна, арифметична та взаємна перевірки документів [19; 20]. У процесі зазначених перевірок установлюють точність підрахунків, правильність застосування форми та повноту зазначення реквізитів документів, відповідність записів про господарсько-фінансові операції вимогам нормативних документів [21 – 24]. Ураховуючи зазначене, запропоновано алгоритм проведення формальної перевірки документів, пов'язаних із розрахунком ПДФО (рис. 3).

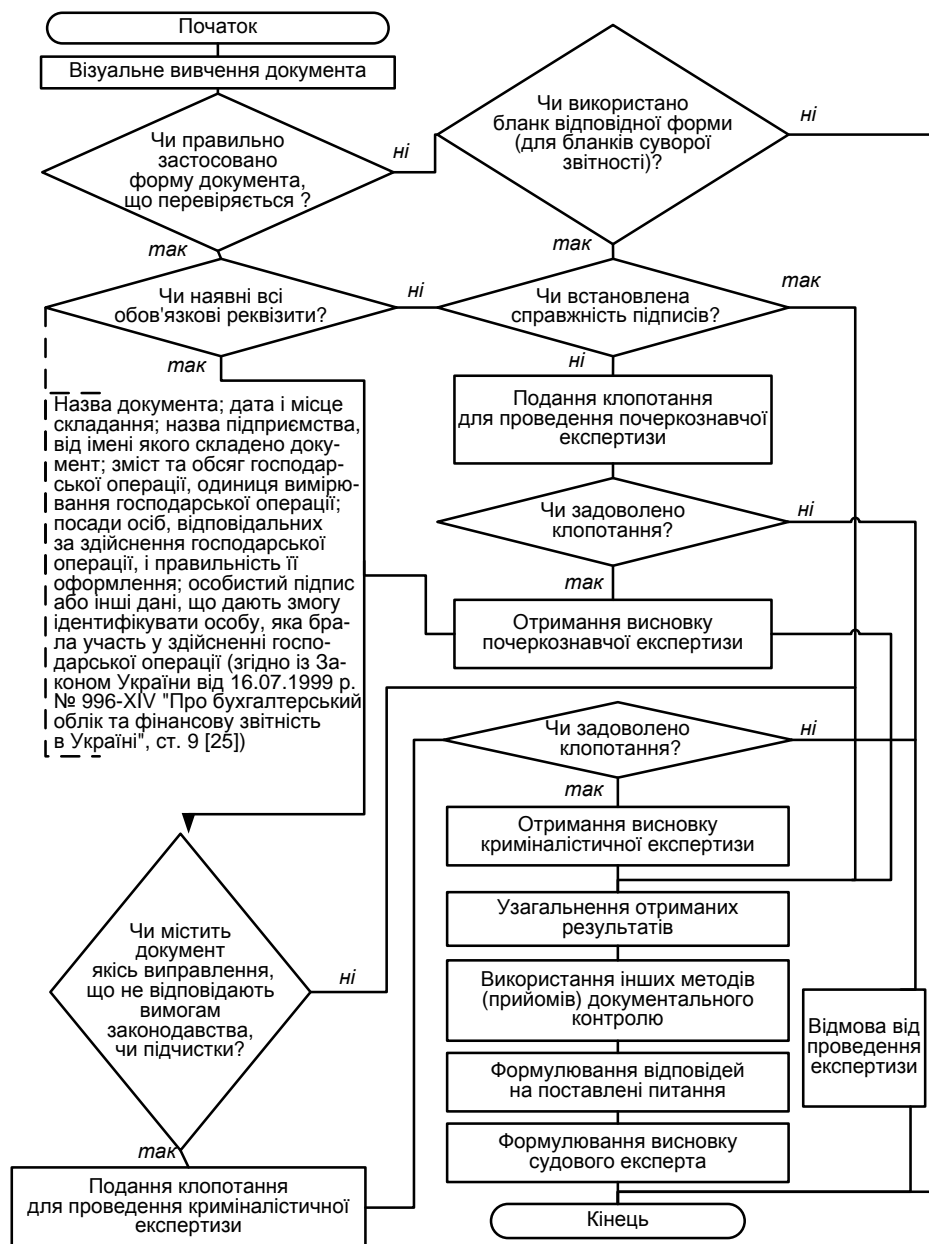

Рис. 3. Алгоритм формальної перевірки документів, пов'язаних із розрахунком ПДФО (розроблено автором)
 [Algorithm of the formal check of documents related to the PIT calculation] (developed by the author)

Із наведеного видно, що сутність формальної перевірки полягає у візуальному вивченні документа, у процесі якого необхідно визначитися з таким: чи правильно оформлені документи, чи наявні всі обов'язкові реквізити і чи містить досліджуваний документ якісь виправлення, що не відповідають вимогам законодавства, і підчистки. Тобто, наприклад, якщо в документі не було вказано всі обов'язкові реквізити або це зроблено некоректно, то такий документ не буде мати юридичної сили (в разі, якщо форму такого документа закріплено на законодавчому рівні).

До того ж судовий експерт-економіст має звернути увагу на наявність усіх обов'язкових реквізитів, таких, як: назва документа; дата і місце складання; назва підприємства, від імені якого складено документ; зміст та обсяг господарської операції; одиниця вимірювання господарської операції; посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції; правильність оформлення; особистий підпис або інші дані, що

дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції (згідно із Законом України від 16.07.1999 р. № 996-XIV "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність України", ст. 9) [25].

Крім того, необхідно перевірити наявність та справжність підписів. Якщо в судового експерта виникають сумніви у справжності підписів, йому слід подати клопотання для проведення почеркознавчої експертизи.

У разі задоволення клопотання на основі висновку почеркознавчої експертизи експерт формує власну думку про стан документа. В іншому випадку експерт має відмовитися від проведення експертизи, оскільки не зможе сформулювати відповіді на поставлені питання через брак інформації.

У разі якщо документ містить підчистки чи виправлення, що не відповідають вимогам законодавства; судовий експерт повинен подати клопотання для проведення криміналістичної

експертизи. Якщо клопотання не задовольняється, експерт має відмовитися від проведення експертизи.

Наступним етапом дослідження документів, пов'язаних із розрахунком ПДФО, є арифметична перевірка, алгоритм проведення якої запропоновано на рис. 4.

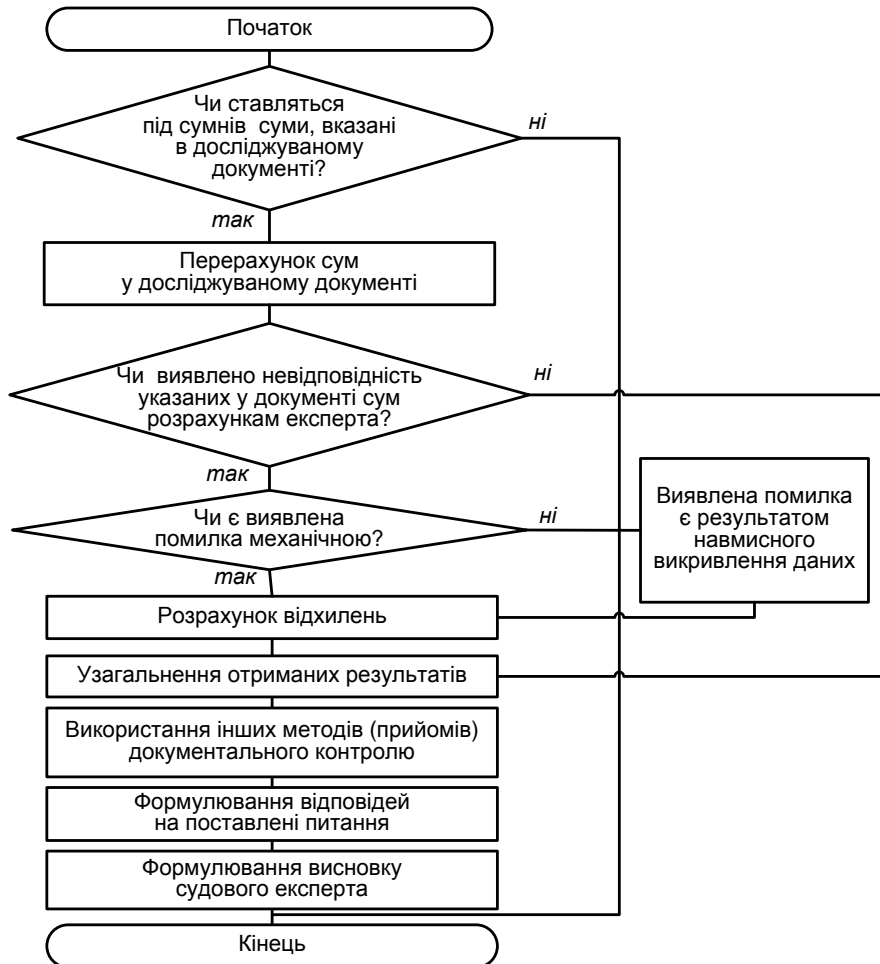

Рис. 4. Алгоритм арифметичної перевірки документів, пов'язаних із розрахунком ПДФО (розроблено автором) [Algorithm of the arithmetic check of documents related to the PIT calculation] (developed by the author)

Арифметична перевірка є одним із основних прийомів дослідження у процесі судово-економічної експертизи справ, пов'язаних із нарахуванням та сплатою ПДФО. Це пов'язано з тим, що переважна більшість питань, які постають перед експертом, стосуються правильності визначення сум, що підлягають сплаті до відповідного місцевого бюджету.

Не меншого значення у процесі експертного дослідження набуває взаємна перевірка. Вона полягає у зіставленні однакових показників, що містяться в різних документах, але пов'язані з однією операцією. Якщо експерт вирішить, що йому недостатньо наданих на дослідження документів, він має подати клопотання про надання додаткових документів.

Якщо клопотання не буде задоволене, то експерт не зможе сформулювати повні та обґрунтовані відповіді на по-

ставлені до нього питання і має відмовитися від проведення експертизи.

Запропонований алгоритм взаємної перевірки документів, пов'язаних із розрахунком ПДФО, наведено на рис. 5.

Як видно з рис. 5, у разі виявлення розбіжностей у документах експерт повинен розрахувати відхилення, узагальнити й обґрунтувати у висновку судового експерта отриману інформацію.

Таким чином, виходячи з наведеного слід зазначити, що під методикою судово-економічної експертизи потрібно розуміти сукупність методів та способів, які застосовуються судовим експертом-економістом з метою дослідження об'єкта експертизи та вирішення експертного завдання.

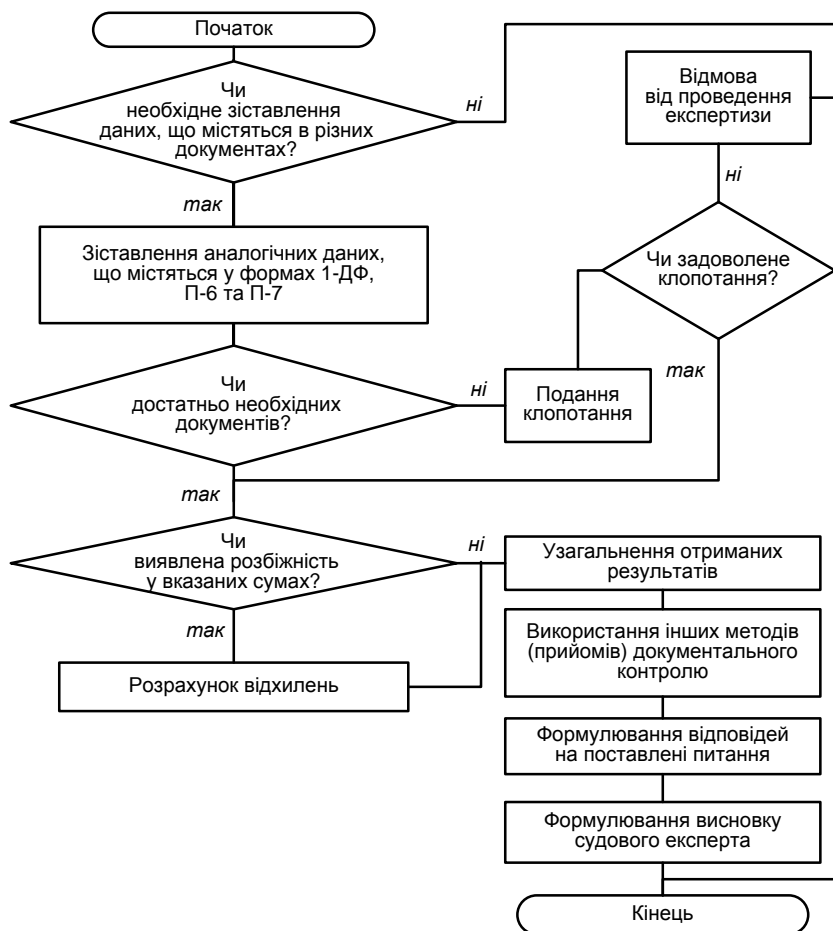

Рис. 5. Алгоритм взаємної перевірки документів, пов'язаних із розрахунком ПДФО (розроблено автором)
[Algorithm of the counter check of documents related to the PIT calculation] (developed by the author)

Умовні позначення: 1-ДФ – податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку; П-6 – розрахунково-платіжна відомість працівника; П-7 – розрахунково-платіжна відомість (зведена).

Методика проведення судово-економічної експертизи базується на використанні філософських, загальнонаукових та специфічних методів. Формування ефективної методики обумовлюється її відповідністю процесу конкретного експертного дослідження. Запропоновані алгоритми дій експертів-економістів залежно від поставлених завдань і наданих об'єктів щодо проведення експертного дослідження розрахунків, пов'язаних із ПДФО, мають сприяти подальшому розвитку і вдосконаленню методики судової експертизи, скороченню витрат часу на проведення експертизи, повному і всебічному дослідженню фактичних обставин справи, а також мають на меті створити можливості підвищення достовірності висновків судових експертів. Подальші дослідження слід зосередити на вивченні об'єктів судово-економічної експертизи та порядку виконання останньої в разі, якщо перед експертами-економістами будуть поставлені питання щодо підтвердження суми нарахованого доходу об'єкта оподаткування ПДФО – не тільки найманих працівників, але й інших категорій платників (фізичних осіб-підприємців, фізичних осіб, що отримують інші "специфічні" доходи не від податкових агентів: орендну плату, інвестиційний дохід та ін.).

Вип. 6, ч. 5. – С. 103–106. 2. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII // Голос України від 21.04.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua. 3. Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. Общая и частные теории / Р. С. Белкин. – М.: Юрид. лит., 1987. – 272 с. 4. Білуха М. Т. Судово-бухгалтерська експертиза: підручник для студентів вузів / М. Т. Білуха. – К.: Воля, 2004. – 653 с. 5. Бутинець Ф. Ф. Судово-бухгалтерська експертиза: навч. посіб. для студ. спец. 7.050106 "Облік і аудит" / за ред. докт. екон. наук, проф. Бутинця Ф. Ф. – Житомир: ПП "Рута", 2004. – 460 с. 6. Волкова І. А. Судово-бухгалтерська експертиза: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. А. Волкова. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 84 с. 7. Камлик М. І. Судова бухгалтерія / М. І. Камлик. – К.: Атіка, 2003. – 592 с. 8. Капусник К. В. Інформаційне забезпечення судово-економічних експертів / К. В. Капусник, І. В. Губанова. // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр. – Х.: Право, 2010. – Вип. 9. – С. 462–465. 9. Мумінова-Савіна Г. Г. Судово-бухгалтерська експертиза: [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни] / Г. Г. Мумінова-Савіна. – К.: КНЕУ, 2004. – 268 с. 10. Понікаров В. Д. Судово-економічна експертиза: навч. посіб. / В. Д. Понікаров, С. М. Попова, Л. М. Попова. – Вид. 2-ге, доп. та перероб. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 366 с. 11. Пошонас П. К. Судебная ревизия и судебно-экономическая экспертиза / П. К. Пошонас. – Вильнюс: Минтис, 1990. – 232 с. 12. Хомутенко О. В. Про предмет і об'єкт судової економічної експертизи / О. В. Хомутенко, С. В. Кудряшова // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр. – Х.: Право, 2010. – Вип. 10. – С. 553–561. 13. Правовая бухгалтерия

Література: 1. Чижова Т. В. Податки на доходи фізичних осіб: наукові постулати та практичні аспекти функціонування / Т. В. Чижова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. –

/ отв. ред. докт. юрид. наук, проф. Чаадаев С. Г. – М. : [б. и.], 2001. – 432 с. 14. Реєстр методик проведення судових експертиз [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mpse.minjust.gov.ua>. 15. Федчишина В. В. Методика судово-бухгалтерської експертизи і підходи до визначення [Електронний ресурс] / В. В. Федчишина. – Режим доступу : eztuir.ztu.edu.ua/1786/1/36.Pdf. 16. Федчишина В. В. Методичне забезпечення експерта-бухгалтера у справах з ПДВ / В. В. Федчишина // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – 2010. – № 2 (52). – С. 346–352. 17. Жебчук Л. Л. Удосконалення фіскальної складової механізму державного регулювання доходів населення / Л. Л. Жебчук // Економіка розвитку. – 2014. – № 3 (71). – С. 64–68. 18. Хомутенко О. В. Основні положення щодо елементів податку на доходи фізичних осіб і проблеми, які можуть виникнути при проведенні судових експертиз / О. В. Хомутенко // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – 2011. – Вип. 11. – С. 591–598. 19. Коблянська О. І. Методичне забезпечення судово-бухгалтерської експертизи [Електронний ресурс] / О. І. Коблянська, Н. М. Сторожук // Облік і фінанси АПК. Бухгалтерський портал. – Режим доступу : <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/907/10>. 20. Чередниченко А. Межі компетенції судового експерта-економіста [Електронний ресурс] / А. Чередниченко // Незалежний аудитор. – Режим доступу : http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/629?view=material. 21. Базас М. Ф. Теоретико-методологічні засади судово-бухгалтерської експертизи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К. : МАУП, 2007. – 488 с. 22. Попова Л. М. Судово-економічна експертиза : навч. посіб. / Л. М. Попова, С. М. Попова, В. Д. Понікаров. – Вид 2-ге, доп. та перероб. – Х. : Еспада, 2008. – 272 с. 23. Пушинська І. І. Метод судово-економічної експертизи / І. І. Пушинська // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 3 (57). – С. 132–135. 24. Махова З. Вплив податків на довготривале економічне зростання як актуальна проблема фіскальної політики / З. Махова, І. Котлан // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 7 (157). – С. 418–428. 25. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV // Урядовий кур'єр від 01.09.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.

References: 1. Chyzhova T. V. *Podatky na dokhody fizychnykh osib: naukovi postulaty ta praktychni aspekty funktsionuvannya* [Taxes on the personal income tax: scientific postulates and practical aspects of functioning] / T. V. Chyzhova // *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*. – 2014. – Issue 6, part 5. – P. 103–106. 2. Pro sudovu ekspertyzu : zakon Ukrainy vid 25.02.1994 r. No. 4038-XII // *Holos Ukrainy* vid 21.04.1994 r. [Electronic resource]. – Access mode : zakon1.rada.gov.ua. 3. Belkin R. S. *Kriminalistika: problemy, tendentsii, perspektivy. Obshchaya i chastnye teorii* / R. S. Belkin. – M. : Yurid. lit., 1987. – 272 p. 4. Bilukha M. T. *Sudovo-bukhhalterska ekspertiza : pidruchnyk dlia studentiv vuziv* / M. T. Bilukha. – K. : Volia, 2004. – 653 p. 5. Butynets F. F. *Sudovo-bukhhalterska ekspertiza : navch. posib. dlia stud. spets. 7.050106 "Oblik i audyt" / za red. dokt. ekon. nauk, prof. F. F. Butynetsia*. – Zhytomyr : PP "Ruta", 2004. – 460 p. 6. Volkova I. A. *Sudovo-bukhhalterska ekspertiza : navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl.* / I. A. Volkova. – K. : Tsent uchbovoi literatury, 2009. – 84 p. 7. Kamlyk M. I. *Sudova bukhhalteriia / M. I. Kamlyk*. – K. : Atika, 2003. – 592 p. 8. Kapusnyk K. V. *Informatsiine zabezpechennia sudovo-ekonomichnykh ekspertyz* [Information provision of judicial and economic expertise] / K. V. Kapusnyk, I. V. Hubanova // *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyz i kryminalistyky* : zb. nauk. pr. – Kh. : Pravo, 2010. – Issue 9. – P. 462–465. 9. Muminova-Savina H. H. *Sudovo-bukhhalterska ekspertiza : [navch.-metod. posib. dlia samost. vyvch. dystsyplyny]* / H. H. Muminova-Savina. – K. : KNEU, 2004. – 268 p. 10. Ponikarov V. D. *Sudovo-ekonomichna ekspertiza : navch. posib.* / V. D. Ponikarov, S. M. Popova, L. M. Popova. – Vyd. 2-he, dop. ta pererob. – K. : Tsent uchbovoi literatury, 2008. – 366 p. 11. Poshynas P. K. *Sudebnaya reviziya i sudebno-ekonomicheskaya ekspertiza* / P. K. Poshynas. – Vilnyus : Mintis, 1990. – 232 p. 12. Khomutenko O. V. *Pro predmet i ob'ekt sudovoi ekonomichnoi ekspertyz* [On the subject and object of judicial and economic expertise] / O. V. Khomutenko, S. V. Kudriashova // *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyz i kryminalistyky* : zb. nauk. pr. – Kh. : Pravo, 2010. – Issue 10. – P. 553–561. 13. *Pravovaya bukhhalteriia / отв. ред. докт. юрид. наук, проф. С. Н. Чаадаев*. – М. : [s. n.], 2001. – 432 p. 14. *Reiestr metodyk provedennia sudovykh ekspertyz* [Electronic resource]. – Access mode : mpse.minjust.gov.ua. 15. Fedchyshyna V. V. *Metodyka sudovo-bukhhalterskoi eksper-*

tyzy i pidkhody do vyznachennia [Methods of judicial and economic expertise and approaches to the definition] [Electronic resource]. – Access mode : eztuir.ztu.edu.ua/1786/1/36.pdf. 16. Fedchyshyna V. V. *Metodychne zabezpechennia eksperta-bukhhaltera u spravakh z PDV* [The methodical provision of an expert-accountant in personal income tax affairs] / V. V. Fedchyshyna // *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo tekhnolohichnogo universytetu*. – Ekonomichni nauky. – 2010. – No. 2 (52). – P. 346–352. 17. Zhebchuk L. L. *Udoskonalennia fiskalnoi skladovoi mekhanizmu derzhavnogo rehuliu-vannia dokhodiv naseleennia* [Improvement of the fiscal component of the mechanism of income population state regulation] / L. L. Zhebchuk // *Ekonomika rozvytku*. – 2014. – No. 3 (71). – P. 64–68. 18. Khomutenko O. V. *Osnovni polozhennia shchodo elementiv podatku na dokhody fizychnykh osib i problemy, yakii mozhut vynyknuty pry provedenni sudovykh ekspertyz* [Substantive provisions concerning the elements of the personal income tax and problems which can arise during the judicial examinations] / O. V. Khomutenko // *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyz i kryminalistyky*. – 2011. – Issue 11. – P. 591–598. 19. Koblianska O. I. *Metodychne zabezpechennia sudovo-bukhhalterskoi ekspertyz* [Methodical provision of judicial and accounting expertise] / O. I. Koblianska, N. M. Storozhuk // *Oblik i finansy APK. Bukhhalterskyi portal*. – Access mode : <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/907/10>. 20. Cherednychenko A. *Mezhi kompetentsii sudovoho eksperta-ekonomista* [Limits of the jurisdiction of a judicial expert-economist] [Electronic resource] / A. Cherednychenko // *Nezaleznyi auditor*. – Access mode : http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/629?view=material. 21. Bazas M. F. *Teoretyko-metodolohichni zasady sudovo-bukhhalterskoi ekspertyz* : navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl. – K. : MAUP, 2007. – 488 p. 22. Popova L. M. *Sudovo-ekonomichna ekspertiza : navch. posib.* / L. M. Popova, S. M. Popova, V. D. Ponikarov. – Vyd. 2-he, dop. ta pererob. – Kh. : Espada, 2008. – 272 p. 23. Pushynska I. I. *Metod sudovo-ekonomichnoi ekspertyz* [Method of judicial and economic expertise] / I. I. Pushynska // *Visnyk ZHDTU*. – 2011. – No. 3 (57). – P. 132–135. 24. Makhova Z. *Vplyv podatkov na dovhotryvale ekonomichne zrostannia yak aktualna problema fiskalnoi polityky* / Z. Makhova, I. Kotlan // *Aktualni problemy ekonomiky* [Do taxes matter for long-run growth? Still an actual problem of fiscal policy]. – 2014. – No. 7 (157). – P. 418–428. 25. *Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini* : Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 r. No. 996-XIV // *Uriadovi kurier* vid 01.09.1999 r. [Electronic resource]. – Access mode : zakon4.rada.gov.ua.

Інформація про автора

Кривцова Тетяна Олександрівна – канд. екон. наук, доцент кафедри контролю і аудиту Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (Україна, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9-А, e-mail: krivcova.tatyana@mail.ru).

Інформація об авторе

Кривцова Татьяна Александровна – канд. екон. наук, доцент кафедры контроля и аудита Харьковского национального экономического университета имени Семена Кузнеця (Украина, 61166, г. Харьков, пр. Ленина, 9-А, e-mail: krivcova.tatyana@mail.ru).

Information about the author

T. Krivtsova – PhD in Economics, Associate Professor of Control and Audit Department of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9-A Lenin Ave., 61166, Kharkiv, Ukraine, e-mail: krivcova.tatyana@mail.ru).

Стаття надійшла до ред.
18.02.2015
